

ЛЕКЦІЯ

Тема: Стилi ампiр та класицизм в мистецтвi

Мета: Ознайомити студентiв iз культурно – мистецькими особливостями стилiв ампiр та класицизм. Виховати естетичну культуру майбутнiх спеціалiстiв.

План

- 1. Загальна характеристика мистецтва стилю ампiр.*
- 2. Характерні риси мистецтва стилю класицизм.*

Лекційний матеріал

План

Загальна характеристика мистецтва стилю ампiр

Ампiр (фр. empire — iмперiя) — термiн, що його застосовують в мистецтвознавствi до захiдно-європейського класицизму часiв iмперiї Наполеона I, переважно в архiтектурi, портретному живопису та декоративно-ужитковому мистецтвi.

Для Ампиру є характерним звернення до традицій iмператорського Риму з його прагненням до строгої величi та помпезностi, холодної елегантностi. В декоративному оформленнi архiтектурних споруд, меблiв та iн. застосовуються вiйськові емблеми, зброя часiв Стародавнього Риму, лавровi вiнцi, крилатi грифони, сфiнкси, леви та iн. Орієнтуючись, як i класицизм, на зразки античного мистецтва, Ампи́р включив до їхнього кола мистецьку спадщину архаїчної Греції та iмперського Риму, черпаючи з нього мотиви для втілення величної могутностi та вiйськової сили: монументальнi форми масивних портикiв (переважно доричного i тосканського ордерiв), вiйськову емблематику в архiтектурних деталях i декорi (дикторський зв'язки, вiйськові обладунки, лавровi вiнки, орли i т. п.). Ампи́р включив до себе також окреми давньоєгипетські архiтектурнi i пластичнi мотиви (великi нерозчленованих площинi стiн i пiлонiв, масивнi геометричнi обсяги, єгипетський орнамент, стилiзованi сфiнкси i т. i.).

Ампір склався в надрах класицизму, в якому пошуки витонченої простоти форм і декору поступово змінюються прагненням до їх граничної лапідарності і монументальної виразності. Крайнім проявом цієї тенденції був пройнятий цивільним пафосом суворий аскетизм проектів К. Н. Леду і ряду архітекторів епохи Великої французької революції. Висунуті ними нові містобудівні та художні ідеї стали основою розвитку Ампіру, отримуючи в різних країнах тлумачення, продиктоване місцевими особливостями суспільного і політичного життя. У період імперії Наполеона І цілям прославлення успіхів держави служила меморіальна архітектура (тріумф, арки, пам'ятні колони), іноді повторювала давньоримські зразки (арка на площі Каррузель в Парижі, 1806, архітектори Ш. Персьє і П. Фонтен, повторення арки Септимія Півночі в Римі).

В обробці нарочито парадних інтер'єрів палаців (Мальмезон, Фонтенбло, Богарне тощо), перебудованих Персьє і Фонтеном для імператорського двору і нової знати, мотиви єгипетських рельєфів, етруських ваз, помпейських розписів, грецького і римського декору, ренесансних фресок і орнаментів співзвучні ампірних меблів Ф. О. Жакоба і бронзовим виробам П. Ф. Томіра, стилізованим в дусі предметів обстановки багатого давньоримського житлового будинку.

Ампір отримав самобутні національні риси у Великобританії, Данії, Італії; в Росії і в Німеччині він став виразником ідей державної незалежності, яку народи цих країн відстоювали в антинаполеонівських війнах. Російська А. дав світового значення зразки містобудівних рішень (ансамблі Ленінграда, архітектор К. І. Россі), громадських споруд (Адміралтейство, 1806-23, архітектор А. Д. Захаров, і Гірський інститут, 1806, архітектор А. Н. Воронихін, в Ленінграді), твори монументальної скульптури (пам'ятник Мініну і Пожарському в Москві, 1804-18, скульптор І. П. Мартос) і прикладного мистецтва ("Гурьевский сервіз", 1809-18, Імператорський порцеляновий завод у Петербурзі). Риса інтимності і ліризму властиві московським особнякам в стилі А., побудованим архітектором А. Г. Григор (будинки Селезньової, 1814,

нині Музей А. С. Пушкіна, і Станіцкой, 1817-22, нині Музей Л. М. Толстого), з їх зручно розташованими і затишними інтер'єрами. А. змінився різними еkleктичними течіями, знаменували собою кризу художньої системи класицизму.

Характерні архітектурні пам'ятники ампіру в Парижі: церква Мадлен (арх. П. Віньйон, 1807), тріумфальні арки на площі Зірки (арх. Ж.-Ф. Шальгрєн, 1806–1837) та на площі Каррузель (арх. Ш. Персьє та П. Фонтен, **1806**), Вандомська колона (арх. Ш. Лепер та Ж. Гондуєн, 1810). У французькому живопису риси ампіру проявились у творчості Франсуа Жерара (1770–1837), Ан-Луї Жіроде (1767–1824) та ін. Жіроде в цьому переліку займає особливе місце тому, що мав неабиякі колористичні здібності. Навіть його етюди, серйозні та майстерні, вражають яскравою палітрою та святковим настроєм («Головка жінки в тюрбані», музей Ермітаж).

Настільки ж неприємним бував Жерар з холодною та емалевою поверхнею картин та сухою подачею образів в офіційних портретах. Саме Жерара обрав Наполеон для створення інавгураційного портрета у повний зріст (замок Фонтенбло), де задавив глядача розкішшю та офіціозом. Але у фанатиків Наполеона усе пов'язане з особою невдахи-імператора, що закінчив життя на засланні, викликає палку пошану.

Термін «Ампір» іноді застосовується і до мистецтва українського та російського класицизму 1-ї третини 19 ст.

Зразком ампіру в Петербурзі стала забудова Двірцевої площі (Будинок Головного штабу, арх. Карло Россі) та велична Олександрівська колона (арх. Огюст Монферран). Усі ознаки стилю ампір притаманні й Олександрійському театру та вулиці Зодчєго Россі. До пам'яток стилю ампір треба залічити й Нарвські тріумфальні ворота в Петербурзі та Триумфальну арку в Москві (арх. Йосип Бове, 1834 р., ворота були зруйновані у **1936** р., відновлення з **1966** року). В стилістиці пізнього класицизму та ампіру було побудовано й декілька російських садиб.

Цілковито ампірними стали будівлі Провіантських складів в Москві (проект

архітектор Стасов В. П. 1769–1848), нещодавно віддані під Музей історії столиці Росії.

Характерні риси мистецтва стилю класицизм

Художній стиль з такою назвою існує з часів раннього бароко - в полеміці з ним. Потім він бере верх і владно підпорядковує собі художню діяльність усіх європейських і північноамериканських художників з тим, щоб вже ніколи не йти. У формі окремих шкіл, кіл, академічно орієнтованих творінь цей стиль знову і знову дає про себе знати. У переважній більшості художніх училищ світу класицистичну манеру малюнка і живопису вивчають як основу професійного майстерності.

Відомий швейцарський мистецтвознавець *Генріх Вельфлін* виділяє п'ять основних відмінностей між бароковим і класичним стилями:

1) класичний стиль є лінійним. Межі предмета підкреслені, він ізольований в просторі. Бароковий стиль мальовничий, зображені предмети пов'язані зі своїм оточенням;

2) для класичного стилю характерна площинність, тоді як бароко - просторове мистецтво;

3) класицизм - замкнута система, бароко - відкрита;

4) єдність класичного стилю досягається композицією чітко виділених елементів, у творах бароко композиція являє собою нерозривну ціле;

5) класицизм завжди прагне до ясності, в той час як для бароко окремі елементи становлять менший інтерес, на перший план виходить їх співвідношення.

Можна додати ще одне істотне розходження: бароко не намагається створити канонічні зразки, воно орієнтоване на індивідуальне, конкретне майстерність і натхнення, тоді як класицизм прагне до нормативної естетики.

За часом класицизм розташовується від другої половини XVII ст. до початку XIX ст. Однією з найважливіших рис мистецтва класицизму була

орієнтація на досягнення античності як на еталон. Але реально мистецтво цього періоду сприймало античні зразки багато в чому через мистецтво епохи Відродження. Тут теж стає очевидна справедливість теорії культурного маятника: від орієнтованого на досягнення готики, бароко маятник хитнувся у бік античної класики, а значить, і до відродженчеських ідеалів. Але з мистецтвом Відродження класицизм не збігається за своїм світовідчуттям, в ньому є антіномічність, рождаєма самою епохою. Родовий та індивідуальне, громадське і особисте, розум і почуття, цивілізація і природа, що виступали в мистецтві Ренесансу як єдине гармонійне ціле, в класицизмі поляризуються, стають взаємовиключними поняттями.

В основі естетики класицизму лежать раціоналістські принципи Р. Декарта і картезіанства. Вони бачать твір мистецтва як щось *штучне - свідомо створене*, раціонально організоване, логічно побудоване. Естетичною цінністю для класицизму виступає лише родове, неминує, непідвладне часу. Класицистичний образ тяжіє до зразка, в якому життя зупинилася у своєму ідеально вічному образі.

У пластичних мистецтвах передумови класицизму зароджуються вже у XVI ст. в Італії: теорія і творчість Палладіо, а також в естетичних нормативів, розроблених болонської школою. Однак у XVII ст. класицизм, існуючи в полеміці з бароко, перетворюється в цілісну стильове явище тільки в мистецтві Франції. Великим загальноєвропейським стилем класицизм стає у другій половині XVIII - на початку XIX ст. Геометризм підкреслено статичних форм і логічність планування класицисти запозичують у античної ордерної системи, не прагнучи, втім, до прямого копіювання. Вони намагалися досягти загальні тектонічні закономірності стародавньої архітектури. Стіни трактуються як гладенькі поверхні, що обмежують чіткі, симетрично розташовані обсяги. Архітектурний декор застосовується скупко і так, щоб не закривати загальної структури, залишаючись лише акомпанементом.

Класицистичні інтер'єри відрізняються м'якістю колористичних рішень. В класицистичній ієрархії мистецтв головує архітектура, все інше тільки

Містобудування цього періоду розвивається в контексті концепції "ідеального міста". У пізньому класицизмі більше уваги приділяється з'єднанню міської забудови з природою, великі площі переходять у вулиці, які ведуть до парків, набережних.

Скульптура класицизму, як правило, розрахована на сприйняття з певної точки огляду, відрізняється згладженою моделюванням і стабільністю форм.

Живопис епохи класицизму за чарівності, фантазії, емоційності поступається образотворчого мистецтва бароко. Вона статична, холоднувата, існує у дуже вузьких стильових бар'єри. Можливо, це пов'язано з тим, що античність, на яку орієнтується класицизм, не дала нам настільки ж яскравих прикладів мальовничих шедеврів, як це сталося в архітектурі і скульптурі.

Контрольні питання

1. Коли зародився стиль ампір?
2. Які особливості живопису стилю ампір?
3. Які види мистецтва присутні в стилі класицизм. ?
4. Які особливості архітектури і інтер'єру стилю класицизм?

Список використаних джерел

1. Велика ілюстрована енциклопедія мистецтва. М . Холлінгсворт - К.:Махаон. Україна,2011.
2. Дудникова Г. История костюма / (серия «Учебники XXI века»). Ростов н/Д: Феникс, 2001.-416с.
3. Сидоренко В. И. История стилей в искусстве и costume/ Серия «Среднее профессиональное образование .» - Ростов н/Д: Феникс, 2004 - 480с.
4. Дмитриева Н.А. Краткая история искусств. М., Искусство. 1993,1994.